

บทที่ 3

การทำความเข้าใจชุมชน

ชุมชนเป็นแหล่งกำเนิดของโรงเรียน โรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชน เมื่อชุมชนเพิ่มประชากรมากขึ้น ความจำเป็นที่จะให้ประชาชนในชุมชนได้รับการศึกษาเล่าเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานประกอบอาชีพก็เพิ่มขึ้น เมื่อโรงเรียนเกิดขึ้นแล้ว พัฒนาการของโรงเรียนย่อมขึ้นอยู่กับการพัฒนาของชุมชน โรงเรียนจึงเป็นสถาบันของชุมชนและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

เค้าโครงเรื่อง

- 3.1 พื้นฐานดั้งเดิมของชุมชนทางด้านสังคมวิทยา
- 3.2 โครงสร้างแห่งอำนาจของชุมชน
- 3.3 การวัดความเห็นของประชาชน

สาระสำคัญ

1. พื้นฐานดั้งเดิมของชุมชนด้านสังคมวิทยามีขอบข่ายและโครงสร้างของชุมชน ภาระหน้าที่ของชุมชน กลุ่มทางสังคมในชุมชน ชุมชนชนบทและชุมชนเมือง
2. โครงสร้างแห่งอำนาจของชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ โครงสร้างผู้นำแบบทางการได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการต่างๆ ขององค์การชุมชน โครงสร้างผู้นำแบบไม่เป็นทางการได้แก่ เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด พรรคการเมือง ส.ส. เครือญาติ เศรษฐี คนดัง สามารถช่วยเหลือการประชาสัมพันธ์โรงเรียนได้
3. การวัดความเห็นของประชาชน มีความสำคัญต่อการสำรวจความคิดเห็นทั้งบุคลากรภายในและภายนอกโรงเรียน ขอบข่ายของการสำรวจเกี่ยวกับธรรมชาติของประชากร โรงเรียนและสถาบันอื่นๆ จำแนกและวิเคราะห์กลุ่มคน สื่อ ทักษะคติ ความคิดเห็น

ขวัญในการทำงานของชุมชนโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และการจัดโปรแกรมทางการ
ประชาสัมพันธ์ กรรมวิธีในการสำรวจความเห็นของประชาชนและการวางแผนเพื่อการ
สำรวจความคิดเห็น

จุดประสงค์ของการเรียนรู้

หลังจากศึกษาบทนี้แล้ว นักศึกษาสามารถ

1. เข้าใจพื้นฐานดั้งเดิมของชุมชนด้านสังคมวิทยาว่าจะต้องเกี่ยวข้องกับขอบข่าย
โครงสร้าง ภาระหน้าที่ของชุมชน กลุ่มทางสังคมมีความต้องการและการจัดกลุ่มแบบต่าง ๆ
รวมถึงชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง ที่มีความแตกต่างกันตามสิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
สังคม และวัฒนธรรม

2. รู้ว่าโครงสร้างแห่งอำนาจของชุมชน ที่สามารถช่วยเหลืองานประชาสัมพันธ์
โรงเรียนได้มี 2 ประเภท ได้แก่โครงสร้างผู้นำแบบทางการ และโครงสร้างผู้นำแบบไม่เป็น
ทางการ ผู้นำชุมชนที่โรงเรียนพึงพา ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่
บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน เจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด พรรคการเมือง ส.ส.
เครือข่ายของบุคลากรภายในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียน เศรษฐี คนดัง

3. รู้วิธีการวัดความเห็นของประชาชนมีกรรมวิธีในการสำรวจคือ การสัมภาษณ์
ใช้แบบสอบถาม การสังเกต การทดสอบ และการจัดอันดับคุณภาพสามารถวางแผนเพื่อ
การสำรวจความคิดเห็นของประชาชน

3.1 พื้นฐานดั้งเดิมของชุมชนทางด้านสังคมวิทยา ศึกษาถึงเรื่องต่างๆ ดังนี้

3.1.1 ขอบข่ายและโครงสร้างของชุมชน

3.1.2 ภาระหน้าที่ของชุมชน

3.1.3 กลุ่มทางสังคมในชุมชน

3.1.4 ชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง

3.1.1 ขอบข่ายและโครงสร้างของชุมชน

ชุมชนจะต้องประกอบไปด้วยสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้

1. ตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสมในย่านที่ค่อนข้างจะสมบูรณ์ด้วย

ทรัพยากรธรรมชาติ

2. มีสิ่งต่างๆ หลายอย่างที่ประชาชนได้สร้างขึ้นหรือมีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่า โรงเรียน วัด สถานที่ราชการ ฯลฯ

3. ประชาชนจะมีการดำรงชีวิตความเป็นอยู่และมีขนบธรรมเนียมประเพณีคล้ายกัน

4. จะต้องมีศูนย์รวมกันเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและพบปะสังสรรค์ ทั้งที่ประชาชนสร้างขึ้นเองและรัฐสร้างให้

5. จะต้องมีจำนวนประชากรมากพอ (250-2500 คน)

6. เป็นศูนย์กลางแห่งการติดต่อในย่านชนบท

3.1.2 ภาระหน้าที่ของชุมชน

ภาระหน้าที่ของชุมชนตามแนวความคิดของนักสังคมวิทยาชนบทพอจะจำแนกออกได้ดังนี้คือ

1. ต้องจัดให้มีบริการต่างๆ สำหรับสมาชิกในชุมชน ซึ่งได้แก่สถานีอนามัย โรงเรียน วัด ตลาด เป็นต้น

2. ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับสมาชิกในชุมชน ซึ่งได้แก่ ถนนหนทาง น้ำดื่ม น้ำใช้ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

3. ต้องจัดให้มีหน่วยปกครองท้องถิ่นขึ้น เช่น ที่ทำการกำนันที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน สภาตำบล สุขาภิบาล เป็นต้น

4. ต้องจัดให้มีการปกป้อง คุ้มครอง และรักษาสวัสดิภาพของสมาชิก ตลอดจนทรัพย์สินและร่างกายของสมาชิกด้วย โดยการจัดให้มีเวรยามรักษาความปลอดภัย จัดให้มีหน่วยอาสาสมัครป้องกันโจรสลัด เป็นต้น

นอกจากนี้ ภาระหน้าที่ของชุมชนตามแนวความคิดของนักสังคมมนุษย์วิทยา ได้เสนอแนะไว้ดังนี้คือ

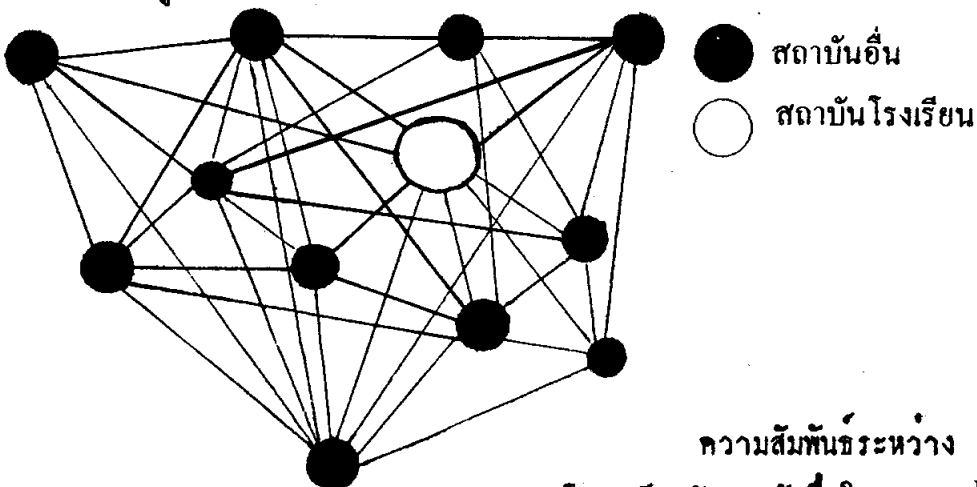
1. ต้องดำรงไว้ซึ่งภาระหน้าที่ทางสรีรวิทยาของสมาชิกในชุมชนได้แก่ การสนับสนุนและช่วยเหลือการเลี้ยงดูสมาชิกที่มีอยู่ และส่งเสริมในการผลิตสมาชิกใหม่ให้แก่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนดำรงอยู่ต่อไปได้

2. ต้องปลูกฝังขบวนการและค่านิยมของสมาชิกในชุมชนให้อยู่ในแนวทางที่ชุมชนต้องการ

3. ต้องจัดบริการต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกอย่างเสมอภาค และทั่วถึง

4. ต้องจัดการรักษาความสงบเรียบร้อยและคุ้มกันสวัสดิภาพทางกาย และทรัพย์สินของสมาชิกในชุมชน

เมื่อพิจารณาลักษณะและภาระหน้าที่ของชุมชนแล้ว ทำให้มองเห็นว่าโรงเรียนเป็นที่รวมของชุมชน อาจตั้งอยู่ ณ ศูนย์กลางของชุมชน หรือจะตั้งอยู่ ณ ที่ใดในชุมชนนั้นก็ตาม รอบๆ โรงเรียนจะประกอบด้วยสถาบันทางสังคม และหน่วยงานต่างๆ ทั้งของเอกชนและของรัฐ เช่น วัด สถานิอนามัย ร้านค้า โรงงาน ฯลฯ บางโรงเรียนจะล้อมรอบด้วยสถานที่ราชการ เช่น ที่ว่าการอำเภอ แขวงทางการ สถานิอนามัย สถานีตำรวจ สถาบันทางสังคมและหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้ นับเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะมีบทบาทเกี่ยวข้องกับโรงเรียน ดังรูป

ความสัมพันธ์ระหว่าง

โรงเรียนกับสถาบันอื่นในชุมชน EA 438

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่นในชุมชน

นอกจากสถาบันทางสังคมและหน่วยงานต่างๆ แล้ว ยังมีสิ่งแวดล้อมโรงเรียน 3 ลักษณะ คือ

1. ขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมทางวัฒนธรรมของชุมชน
2. โครงสร้างที่ปรากฏอยู่ระหว่างระดับสังคม และระดับการจัดการของชุมชน
3. ระบบการปกครอง กฎหมายบ้านเมืองที่มีอยู่ในชุมชน

จากการมองดูรอบๆ โรงเรียน ทำให้พบสิ่งต่างๆ อยู่รอบโรงเรียนมากมายสิ่งต่างๆ เหล่านี้ทำให้ความสัมพันธ์โรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนมีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนยิ่งขึ้น ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้อยู่เสมอ

3.1.3 กลุ่มทางสังคมในชุมชน

Aristotle นักปรัชญาชาวกรีกกล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” ซึ่งคำกล่าวนี้เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป เนื่องจากไม่ว่ามนุษย์จะอยู่ที่ใด ย่อมดำรงชีวิตอยู่รวมเป็นกลุ่มไม่ว่าอดีตหรือปัจจุบัน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากพลัง ซึ่งอยู่นอกเหนืออำนาจของมนุษย์ มาบังคับให้มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม หรือทำให้มนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก็ได้ซึ่งน่าจะได้พิจารณาและศึกษากันเพื่อให้เห็นข้อเท็จจริง

ความหมายของกลุ่มทางสังคม

“กลุ่มคน” คือการที่คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปอยู่รวมกัน โดยมีจุดมุ่งหมายและการรับรู้ร่วมกัน มีความสนใจต่างๆ ไปเหมือนกัน มีความคิดและความชำนาญโดยทั่วไปคล้ายๆ กันใช้ภาษาเดียวกัน (คือพูดกันรู้เรื่อง) สมาชิกของกลุ่มจะช่วยให้กลุ่มเกิดประสิทธิภาพ แต่ละคนจะเป็นแรงใจให้แก่กันจะช่วยเหลือร่วมมือกันเมื่อเกิดความจำเป็น

“กลุ่มสังคม” คือ การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ได้มีปฏิริยาโต้ตอบเป็นสังคมนามซึ่งกันและกัน (social interaction) พฤติกรรมทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการกระตุ้นหรือเร้าให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการตอบสนองอีกฝ่ายหนึ่งได้ สมาชิกของกลุ่มแต่ละคนจะต้องมีสิทธิและความรับผิดชอบในการดำเนินบทบาทของตนในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งอาจจะเหมือนกันหรือต่างกันได้ ในกลุ่มที่ไม่มีปฏิ

กริยาโต้ตอบกัน กลุ่มจะลดฐานะจากกลุ่มสังคมให้เหลือเพียงเป็นการรวมกลุ่มของบุคคลตาม
ธรรมดาเท่านั้น

ความต้องการรวมกลุ่ม

ดังได้กล่าวแล้วว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” จะมีชีวิตอยู่รอดได้ก็ต้องสามารถสนอง
ความต้องการทางชีวภาพ (Biological Needs) และความต้องการทางสังคม (Social Needs)

นักจิตวิทยาค้นพบว่าความต้องการทางชีวภาพ หรือ กายภาพของมนุษย์นั้นมีดังต่อไปนี้

1. ความหิว
2. ความกระหาย
3. ความต้องการทางเพศ
4. ความต้องการอุณหภูมิ พอเหมาะแก่ร่างกาย
5. ความต้องการหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด
6. ความต้องการภาวะที่เหมาะสมกับจิตใจ
7. ความต้องการการพักผ่อน
8. ความต้องการอากาศหายใจ
9. ความต้องการขับถ่าย

ฯลฯ

สำหรับความต้องการทางสังคมนั้น คือ ความต้องการที่จะเกี่ยวข้องกับบุคคล
อื่น เพื่อที่จะได้รับการยอมรับนับถือ ความรักและความอบอุ่นใจ ความรู้สึกเป็นเจ้าของ
และอื่นๆ

ความต้องการทางสังคม มีความเกี่ยวพันสืบเนื่องจากความต้องการทางกายภาพ
กล่าวคือ เมื่อมนุษย์เกิดมา มนุษย์ก็ได้รับการดูแลจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือบุคคลอื่นเพื่อ
ช่วยบำบัดความต้องการทางกายภาพ อันได้แก่ การให้อาหาร การเปลี่ยนเสื้อผ้า

ดังนั้น เพื่อสนองความต้องการเหล่านี้มนุษย์จึงจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มสังคมเพื่อจะได้รับการปฏิบัติต่างๆ จากบุคคลอื่นอันจะเป็นการตอบสนองความต้องการดังกล่าวแล้ว

Aristotle เชื่อว่า โดยสภาพธรรมชาติแล้ว มนุษย์นิยมติดต่อสัมพันธ์กัน อยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกันและแลกเปลี่ยนสิ่งของและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้นความต้องการรวมกลุ่มของมนุษย์ก็ขึ้นอยู่กับเหตุผลดังกล่าวแล้ว

การจัดกลุ่มแบบต่าง ๆ

กลุ่มคนที่รวมกันอยู่นั้น เราสามารถจะจัดแบ่งออกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้หลายแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับหลักการและจุดมุ่งหมายของผู้แบ่งซึ่งยึดหลักความรู้สึกละเอียดเป็นพวกเดียวกัน การปะทะสังสรรค์ทางสังคม และการจัดระเบียบทางสังคมเป็นหลัก กลุ่มคนตามทฤษฎีนี้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคือ

1. กลุ่มทางสถิติ
2. กลุ่มคนพวกเดียวกัน
3. กลุ่มคนทางสังคม
4. กลุ่มสมาคม

1. กลุ่มทางสถิติ (Statistical Groups) เป็นกลุ่มที่จัดขึ้นโดยนักสังคมวิทยาหรือนักสถิติ สมาชิกภายในกลุ่มไม่มีความรู้สึกผูกพันต่อกัน และต่อกลุ่มแต่อย่างใด บางครั้งอาจจะไม่รู้ด้วยซ้ำว่าตนเป็นสมาชิกของกลุ่ม กลุ่มประเภทนี้จัดตั้งขึ้นเพื่อความมุ่งหมายทางสถิติหรือทางการศึกษาอะไรบางอย่างเท่านั้น กลุ่มประเภทนี้ ได้แก่ กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มอาชีพค้าขาย กลุ่มผู้ไม่รู้หนังสือ กลุ่มผู้ป่วยโรคต่างๆ ฯลฯ การจัดกลุ่มแบบนี้ สมาชิกจึงไม่มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ไม่มีปฏิริยาโต้ตอบทางสังคม และไม่มีการจัดระเบียบทางสังคมด้วย

2. กลุ่มคนพวกเดียวกัน (Society Groups) สมาชิกในกลุ่มประเภทนี้จะรวมกลุ่มกันโดยมีความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน ทั้งๆ ที่บางครั้งไม่เคยรู้จักกันมาก่อน สมาชิกประเภทนี้จะมีสัญลักษณ์บางอย่างที่บ่งให้รู้ว่าเป็นพวกเดียวกัน เช่น ภาษา ประเพณี อายุ เพศ อาชีพ

ฯลฯ ได้แก่พวกปักษ์ใต้ พวกพ่อค้า พวกทหาร พวกอิสลาม ฯลฯ ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นพวกเดียวกันขึ้น

3. กลุ่มทางสังคม (Social Groups) สมาชิกของกลุ่มนี้จะมีการติดต่อปะทะสังสรรค์ และสัมพันธ์กันทางสังคม นอกจากนี้ยังมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันด้วย เช่น กลุ่มเพื่อนเล่น กลุ่มทัศนจาร กลุ่มเพื่อนบ้าน เป็นต้น กลุ่มแบบนี้สมาชิกจะมีการสมาคมกัน และมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันด้วย

4. กลุ่มสมาคม (Associational Groups) สมาชิกของกลุ่มประเภทนี้จะมีลักษณะเหมือนสมาชิกของกลุ่มของทางสังคม คือ มีการติดต่อสัมพันธ์กันทางสังคม และมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน แต่สมาชิกกลุ่มนี้มีข้อได้เปรียบกลุ่มทางสังคมตรงที่ว่าเป็นกลุ่มที่ได้มีการจัดระบบและระเบียบของกลุ่มไว้อย่างดี ยิ่ง เพื่อให้กลุ่มอยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคงและเป็นระเบียบเรียบร้อยสมาชิกของกลุ่มนี้ ได้แก่ พวกสมาคมนักเรียนเก่าต่างๆ สมาคมนักหนังสือพิมพ์ นักเรียน นิสิตและนักศึกษา ฯลฯ กลุ่มแบบนี้มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อน และมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าในสังคมปัจจุบัน

3.1.4 ชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง (Rural and Urban Community)

ความหมาย

ดังได้ทราบแล้วว่า ชุมชน คือกลุ่มที่รวมหลายๆ ครอบครัวเข้าไว้ด้วยกันในเนื้อที่อันจำกัด ครอบครัวเหล่านี้สามารถพึ่งพาอาศัยกันทำให้สามารถสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของกันและกันได้

ชนบท พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึง “บ้านนอก” คือ เขตแดนที่พ้นจากตัวเมืองออกไป

ชุมชนชนบท ก็คือบริเวณที่ประชาชนพลเมืองอาศัยอยู่นอกเมืองหลวง หรือเมืองใหญ่ๆ เป็นชีวิตของชุมชนที่อยู่ตามสวน ตามป่า ตามไร่ และท้องนา

เมือง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายถึง เขตซึ่งเป็นที่ชุมชนและเป็นที่ตั้งศาลากลางจังหวัด

ชุมชนเมือง ก็คือบริเวณที่เป็นศูนย์กลางความเจริญ เป็นแหล่งที่มีศิลปวิทยาและเป็นแหล่งรวมหลายๆ อย่าง

ความแตกต่างกันในด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนชนบทกับชุมชนเมือง

1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์

1.1 ลักษณะทางธรรมชาติ ชาวชนบทมีวิถีชีวิตเผชิญหน้าอยู่กับธรรมชาติและต้องใช้ชีวิตต่อสู้กับธรรมชาติโดยตรง ส่วนชาวเมืองมักจะใช้ชีวิตอยู่ในที่ร่มหรือทำงานในร่มมากกว่าที่กลางแจ้ง

1.2 ความไม่แน่นอนของธรรมชาติชีวิตของชาวชนบทส่วนใหญ่จะมีความผูกพันอยู่กับความไม่แน่นอนของธรรมชาติ แต่ชีวิตในเมืองไม่ค่อยสนใจในเรื่องนี้ เพราะอาชีพส่วนใหญ่ไม่ได้ผูกพันกับธรรมชาติ

1.3 ความใกล้ชิดกับธรรมชาติ ชาวชนบทมักจะทำงานอยู่ในที่โล่งแจ้งจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ส่วนชาวเมืองอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเป็นป่าคอนกรีตหรือสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ

1.4 ชีวิตชนบทอยู่โดดเดี่ยว เพราะชนบทประชากรน้อย แยกกันอยู่เป็นกลุ่มๆ กระจุกกระจายกันออกไป ส่วนในเมืองประชากรหนาแน่นและอยู่ใกล้ชิดกัน

2. สิ่งแวดล้อมทางสังคม

2.1 การติดต่อกัน สังคมไทยในชนบทมีขอบเขตจำกัด จึงทำให้รู้จักกันดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงมีการติดต่อกันแบบชุมชนชนบท แต่สังคมในเมืองมีการติดต่อกันแบบชุมชนเมือง คือ ตัวใครตัวมัน ไม่ค่อยจะรู้จักกัน แม้แต่ผู้ที่อยู่บ้านใกล้ชิดกัน

2.2 ความแตกต่างทางสังคม ชาวชนบทมักจะเป็นคนที่มีอาชีพเดียวกันคือ การเกษตร ดังนั้นความแตกต่างทางสังคมจึงมีน้อย ส่วนประชากรในเมืองมีความแตกต่างกันมากทั้งในด้านอาชีพ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา และ วัฒนธรรม

2.3 การแบ่งชั้นทางสังคม คนในชนบทส่วนใหญ่ทำการเกษตร จึงเป็นพวกชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน และชาวประมง ความเหลื่อมล้ำในสังคม และการแบ่งชั้นจึงไม่มี (หรือถ้ามีก็มีน้อยที่สุด) ไม่เหมือนกับสังคมในเมืองที่มีการแบ่งชั้นกันตามสภาพทางเศรษฐกิจ การศึกษา เกียรติยศชื่อเสียง วงศ์ตระกูลฯ

2.4 การเคลื่อนไหวทางสังคม ชาวชนบทรักความสงบ รักประเพณีดั้งเดิมไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง พอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ แต่สังคมในเมืองชอบมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อยู่เสมอ และไม่ชอบอยู่กับที่

3. สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

3.1 การแสดงออกทางวัฒนธรรม รูปของการแสดงออกทางวัฒนธรรมในชนบทจะเป็นแบบง่าย ๆ ยุ่งยากและซับซ้อนน้อยกว่าของคนในเมือง

3.2 การควบคุมทางสังคม กฎหรือระเบียบทางสังคมของคนในชนบทมักจะยึดถือกันอย่างเคร่งครัด ใครละเมิดมักจะได้รับบทลงโทษหรือตักเตือนกันมาก การใช้กฎหมายเถื่อนในชนบทจึงมีมากกว่าในเมือง เพราะสังคมในเมืองไม่ค่อยให้ความสนใจกันเท่าไร ปล่อยให้ไปทำตามหน้าที่ของผู้รักษากฎหมาย และมักจะหาทางหลีกเลี่ยงการรับโทษ

3.3 ความแตกต่างในระดับและมาตรฐานความเป็นอยู่ โดยทั่วไปชาวชนบทมีระดับและมาตรฐานความเป็นอยู่ต่ำกว่าชาวเมืองตั้งแต่ระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา ความเป็นอยู่ อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ ซึ่งต่ำกว่าและยุ่งยากซับซ้อนน้อยกว่าชาวเมืองมาก

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

สำรวจเกี่ยวกับกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยทำเป็นทะเบียนประวัติ รายละเอียดเอาไว้ แต่ละแฟ้มเขียนชื่อขององค์กรนั้น ๆ ตามหัวข้อเหล่านี้

1. รายชื่อบุคคล
2. จำนวนสมาชิก
3. วัตถุประสงค์
4. โครงการวิธีการปฏิบัติงาน
5. ความสัมฤทธิ์ผล
6. ทิศนคติต่อโรงเรียน

3.2 โครงสร้างแห่งอำนาจของชุมชน

ในแต่ละหมู่บ้านพอจะจำแนกลักษณะโครงสร้างของผู้นำออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างผู้นำแบบทางการ (Formal Leadership Structure) กล่าวโดยทั่วๆ ไปลักษณะตำแหน่งของผู้นำซึ่งมีอยู่ในหมู่บ้านแบ่งได้เป็น 2 ประเภท

1. ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล

2. คณะกรรมการต่างๆ ขององค์การชุมชนเป็นต้นว่า คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการสภาตำบล ตลอดจนข้าราชการประเภทต่างๆ รวมทั้งพัฒนากรเป็นต้น ผู้นำประเภทนี้มีตำแหน่งอำนาจหน้าที่ของทางราชการค้ำจุนอยู่ และประชาชนก็ตระหนักดีในฐานะของการเป็นผู้นำ ตำแหน่งเหล่านี้เป็นไปได้โดยการเลือกตั้ง แต่งตั้ง และประกาศเป็นทางการให้ทราบ ถ้าหากว่าบุคคลใดมีคุณสมบัติครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ อาจจะได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งหลายๆ ตำแหน่งในเวลาเดียวกัน ตำแหน่งฐานะความรับผิดชอบของผู้นำแบบทางการจึงเป็นที่ทราบกันทั่วไปในหมู่บ้าน

นักปกครองมีหลายระดับ ทั้งในระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน แต่ทุกระดับทำงานเพื่อความสงบสุขของประชาชน ในด้านความปลอดภัย และสร้างความกินดีอยู่ดี ให้ประชาชนเช่นเดียวกัน ต่างกันแต่ความรับผิดชอบที่มีขอบเขตน้อยตามพื้นที่เท่านั้น

นักปกครองทุกระดับ ทำงานใกล้ชิดกับประชาชนอยู่แล้ว แต่โดยที่ขอบเขตความรับผิดชอบมากน้อยไม่เหมือนกัน นักปกครองบางระดับ จึงไม่สามารถพบปะประชาชนได้บ่อยเท่ากับนักปกครองท้องถิ่น ผู้มีที่ทำงานและที่อยู่ถาวรอยู่ในตำบลและหมู่บ้านนั้นจึงกล่าวได้ว่า นักปกครองผู้ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดก็คือ นักปกครองท้องถิ่น

ตามกฎหมาย นักปกครองท้องถิ่น หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตำแหน่งเหล่านี้เมื่อก่อนมีแต่ผู้ชาย แต่ปัจจุบันมีผู้หญิงได้รับเลือกเข้ามาเป็นจำนวนไม่น้อยแล้ว

นักปกครองท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย เมื่อได้รับเลือกจากประชาชนแล้ว ถือว่าเป็นผู้นำและตัวแทนของประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้เลือกเอง จากผู้ที่มีคุณ

สมบัติครบถ้วน และมีที่อยู่ถาวรในตำบลหมู่บ้านของตน ในขณะที่เดียวกันนักปกครองท้องถิ่นก็เป็นตัวแทนของทางการด้วย เพราะเขาได้รับเงิน ค่าตอบแทน จากทางราชการ

นักปกครองท้องถิ่น สังกัดกระทรวงมหาดไทย แต่ทางการไม่มีอำนาจออกคำสั่งโยกย้ายให้ไปดำรงตำแหน่งที่อื่นนอกตำบลหมู่บ้านของตน ผิดกับนักปกครองระดับจังหวัดและอำเภอ ซึ่งเมื่อถึงวาระจะได้รับคำสั่งให้โยกย้ายไปดำรงตำแหน่งที่อื่น หมุนเวียนไปตามภาคต่างๆ ทั่วประเทศ เพราะนักปกครองดังกล่าวนี้ เป็นผู้ที่ทางราชการส่วนกลางแต่งตั้ง และส่งไปอยู่ตามจังหวัดอำเภอต่างๆ โดยได้รับ เงินเดือน จากกระทรวงทบวงกรมซึ่งอยู่ส่วนกลาง

การที่ต้องโยกย้าย เปลี่ยนที่ทำงาน เมื่อครบวาระดังกล่าวนี้ เป็นเหตุอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้นักปกครองระดับจังหวัด อำเภอ ไม่ได้ใกล้ชิดประชาชนในตำบล หมู่บ้าน เหมือนกับผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งทำงานอยู่ในตำแหน่งหมู่บ้านของตนตลอดเวลา

2. โครงสร้างผู้นำแบบไม่เป็นทางการ (Informal Leadership Structure) ผู้นำชนิดนี้เกิดจากการสังสรรค์ของชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการมาเป็นเวลาช้านาน ลักษณะของกลุ่มในหมู่บ้านก็เป็นกลุ่มแบบปฐมภูมิ (Primary group) จึงเพิ่มความใกล้ชิดสนิทสนมซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวในระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง และผลที่ตามมาก็คือได้มีการพัฒนาของกลุ่มแบบไม่เป็นทางการเกิดขึ้น แต่ละกลุ่มเหล่านี้ก็จะมีศูนย์กลางอยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ผู้กลายเป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการในหมู่บ้านนั้น ซึ่งก็ได้แก่ ผู้เฒ่าผู้แก่ หรือสมาชิกอาวุโสที่สุดของครอบครัวชาย อดีตพระภิกษุ สามเณร ชาวนาที่มีฐานะมั่งคั่ง สมาชิกที่มีชื่อเสียงของกลุ่มต่างๆ และผู้ที่มีความรู้ความสามารถพิเศษจนได้รับการยกย่องมีความเชี่ยวชาญในอาชีพที่ตนทำอยู่ อาทิเช่น หมอแผนโบราณ ผู้นำแบบไม่เป็นทางการเหล่านี้มีอิทธิพลต่อชาวบ้านมาก ชาวบ้านจะให้ความเคารพยกย่อง และให้ความเชื่อถือ ทั้งนี้เนื่องมาจากว่าวิธีการที่เขาติดต่อกับชาวบ้านเป็นแบบกันเอง เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนก็จะคุยสู่กันฟังเพื่อจะได้ช่วยกันหาทางแก้ไข ผู้นำแบบไม่เป็นทางการเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพและช่วยเชื่อมโยงหรือ ประสานกับผู้นำแบบทางการ เช่น คณะกรรมการหมู่บ้านคณะกรรมการสภาตำบลมีความเห็นอกเห็นใจ และให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้านเป็นอย่างดี ผู้นำแบบไม่เป็น

ทางการจะเป็นผู้ถ่ายทอดความเดือดร้อนของชาวบ้านให้ผู้นำแบบทางการทราบ เพื่อช่วยหาหนทางแก้ไขต่อไป

โครงการพัฒนาชุมชนจะสำเร็จดูลงไปด้วยดีก็ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลซึ่งเป็นผู้นำแบบไม่เป็นทางการและผู้ที่เป็นทางการเหล่านี้อันได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกของคณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิกของคณะกรรมการสภาตำบล สมภาร เจ้าอาวาส ครูใหญ่ และอื่นๆ ในบางกรณีผู้นำอาจจะเป็นในรูปแอบแฝง ไม่ปรากฏตัวให้เป็นที่เด่นชัด แต่จะคอยบงการอยู่เบื้องหลัง ในที่นี้หมายถึงอำนาจที่แท้จริงและอำนาจในการตัดสินใจในปัญหาต่างๆ เป็นของผู้ที่อยู่เบื้องหลัง เพื่อให้การสนับสนุนบุคคลอื่นเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือในบางครั้งก็เพื่อประโยชน์ของคนส่วนรวมทั่วไป

ผู้นำอาจจะมาจากหลายทางด้วยกันในชุมชนหนึ่งๆ บางคนเป็นผู้นำโดยได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาล หรือจากองค์การทางศาสนา และประชาชนจะต้องให้การสนับสนุนจึงจะได้รับการยกย่องนับถืออย่างแท้จริง ผู้นำควรจะมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างรวมกัน เป็นต้นว่า เป็นผู้มีอาวุโส มีบุคคลในชุมชนยกย่องนับถือ เป็นผู้ที่สามารถชักจูงและก่อให้เกิดแรงศรัทธาในกลุ่มคน เป็นผู้เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความคิดริเริ่มทันต่อเหตุการณ์ ขอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นเป็นหัวหน้าครอบครัวชาย มีฐานะมั่นคง มีการศึกษาดี เป็นผู้มีศีลธรรมจรรยาดีในหมู่บ้าน เกียรติยศเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตัดสินใจความเป็นผู้นำ คนที่มีเกียรติจะได้รับยกย่องจากชาวบ้าน การที่หมู่บ้านอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน ทำให้ชาวบ้านและบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติ มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างใกล้ชิด และจากการติดต่อสัมพันธ์อันนี้จะทำให้ชาวบ้านพูดถึงเกียรติยศซึ่งปรากฏในบุคคลที่เป็นผู้นำนี้ และเกียรติของเขาก็จะแผ่กระจายจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลหนึ่งโดยการพูดต่อๆ กันแบบหัวบ้านจนจดท้ายบ้าน

ในสังคมไทย ผู้นำควรจะมีคุณสมบัติโดยเฉพาะที่จะทำให้การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น นั่นคือ จะต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นตั้งใจจริงที่จะรับภาระหน้าที่และทำงานด้วยความเต็มใจ อุดสาหกรรมเพียร มีความซื่อสัตย์ เป็นผู้เชื่อถือได้ ผู้นำที่มีความกระตือรือร้น จะเป็นผู้นำทางไปสู่ความสำเร็จ ถ้าหากขาดความกระตือรือร้นและขาดความ

คิดริเริ่มใหม่ๆ ก็จะเป็นอุปสรรคขัดขวางในการดำเนินงานของชาวบ้าน ด้วยเหตุนี้ก็จะทำให้การทำงานของผู้นำไม่ได้รับความสำเร็จ

ในชุมชนชนบทของไทย ชาวบ้านในบางครั้งจะรวมกลุ่มกันโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมบางอย่าง เป็นต้นว่า การทำบุญ งานวัด หรือช่วยกันในด้านแรงงาน กลุ่มเหล่านี้จะมีลักษณะเป็นกลุ่มชั่วคราวไม่ถาวร เมื่อกิจกรรมสิ้นสุดลงกลุ่มก็จะสลายหายไป สมาชิกก็จะแยกย้ายกันไป กลุ่มชนิดนี้มักจะจำกัดสมาชิก และมีแนวโน้มที่จะร่วมกันในหมู่บ้านที่น้อยและสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน จำนวนและชนิดของผู้นำท้องถิ่นแบบเป็นทางการก็ค่อนข้างจะจำกัด ผู้นำเหล่านี้ มักจะได้แก่ผู้ชาย ซึ่งดำรงตำแหน่งต่างๆ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน พระครูใหญ่ แต่ผู้นำที่ได้รับความเคารพนับถือมากมักจะได้แก่พระสงฆ์

สรุป ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง คนที่ประชาชนยกย่องนับถือเชือฟัง ไม่ว่าจะได้รับแต่งตั้งจากทางการหรือไม่ก็ตาม ผู้ที่ประชาชนยกย่องนับถือนี้นักเป็นผู้มีคุณความดีมีความประพฤติเป็นตัวอย่าง มีน้ำใจต่อผู้คนทั่วไป และมีความคิดความอ่านดี เป็นผู้นำคนได้ ผู้นำท้องถิ่นบางคน อาจมีหน้าที่การงานทางราชการด้วย เช่น เป็นครูประจำบาล เป็นกรรมการหมู่บ้านเป็นต้นหรือบางคนไม่มีหน้าที่ทางราชการ เช่น ประกอบอาชีพส่วนตัว เป็นพระสงฆ์ เป็นต้น

การประชาสัมพันธ์โรงเรียน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะให้ความสำคัญต่อผู้มีอำนาจของชุมชนทั้งผู้นำแบบทางการและผู้นำแบบไม่เป็นทางการ เพื่อเป็นศูนย์รวมของกิจกรรม ศูนย์รวมของจิตใจ เมื่อตัวผู้นำชุมชนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับโรงเรียนเข้าใจนโยบายวิธีการดำเนินงานของโรงเรียน ก็ย่อมพร้อมที่จะช่วยเหลือเผยแพร่ข่าวสารที่ดีๆ แก่ชุมชน

ผู้มีอำนาจของชุมชนที่มีส่วนในการช่วยประชาสัมพันธ์โรงเรียน ได้มีดังนี้

- 3.2.1 ผู้นำทางศาสนา
- 3.2.2 ผู้นำทางการเมือง
- 3.2.3 ผู้นำทางเครือญาติ
- 3.2.4 ผู้นำทางเศรษฐกิจ
- 3.2.5 ผู้นำทางการศึกษา
- 3.2.6 ผู้นำที่มีเกียรติและสถานภาพทางสังคม

การวิเคราะห์กลุ่มนั้น ควรติดตามด้วยการวิเคราะห์สภาพความเป็น ผู้นำภายในชุมชนว่า กลุ่มที่มีในชุมชนนั้นจะมีลักษณะผู้นำที่ได้รับการยอมรับ เขาเหล่านี้มีอิทธิพลต่อแนวคิดของสมาชิกในกลุ่ม เราจะรู้สภาพแนวความคิดของบุคคลเหล่านี้ได้ก็ด้วยการศึกษาสภาพภูมิหลัง ครอบครัว ความสัมพันธ์กับกลุ่มผลประโยชน์ทางการค้า สมาชิกภาพภายในชุมชน ความเชื่อในทางสังคมและการเมือง ความสามารถพิเศษ การปฏิบัติงาน ทักษะคติที่มีต่อการศึกษา และอำนาจที่มีอยู่ในชุมชน สิ่งเหล่านี้ทำให้เราสามารถทราบได้ว่าเขาเหล่านั้นจะช่วยเหลือโรงเรียนในเรื่องใดบ้างและอะไรที่ผู้นำเหล่านั้นอาจต้องเป็นปฏิบัติกับโรงเรียน

เราต้องระลึกเสมอว่าเขาเหล่านั้นอาจไม่เป็นอิสระพอที่จะตัดสินใจ หรือคิดการใดๆ ธรรมชาติของเขามักจะผูกพันกับกลุ่ม เขาเหล่านี้อาจมีความรู้สึกไหวตัวง่ายต่อความรักชาติ สิทธิทรัพย์สินสมบัติ แนววิถีทางเศรษฐกิจ ศาสนา องค์กร หรือพรรคการเมือง

โดยทั่วไปแล้วถ้าผู้นำเหล่านั้นแสดงความเห็นชอบแล้วก็มีได้หมายความว่า เขาจะให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ นอกเสียจากว่าเขาเหล่านั้น ได้มีบทบาทและอำนาจบางประการในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ แต่อย่างไรก็ตามผู้นำเหล่านี้ย่อมมีความสามารถในการทำให้พรรคพวกเห็นคล้อยตามได้

โรงเรียนควรจะต้องถือเป็นนโยบายไปด้วยว่า หัวหน้ากลุ่มต่างๆ ของชุมชนนั้น ควรได้รับโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมตามสมควรในด้านการกำหนดกฎเกณฑ์ และปัญหานโยบายการศึกษาใดๆ ก็ตาม

ความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสารติดต่อของประชาชน ควรได้ทราบว่าประชาชนยึดถืออะไรเป็นหลัก และแหล่งที่มาของข่าวสาร ซึ่งอาจจะหาคำตอบไม่ได้ง่ายนัก แต่อาจกระทำได้โดยการสืบถามไปเรื่อยๆ และเราอาจจะพบว่าประชาชนโดยทั่วไปของชุมชนนี้ ยึดถือข่าวสารจากวิทยุ โทรทัศน์ หรือหนังสือพิมพ์เป็นหลักและโดยปกติแล้วเราก็พบว่าสื่อทั้ง 3 ประการมีบทบาทอย่างมากในการสื่อสารติดต่อ แต่ขณะเดียวกันก็ควรได้ทราบแหล่งข่าวอื่นๆ ด้วย เช่น อาจได้มาจากชุมชนที่วัด ศูนย์เกษตรกร กลุ่มแรงงาน ลูกเสือชาวบ้าน ฯลฯ และกลุ่มเหล่านี้อาจทำหน้าที่เป็นสื่ออันดีในการประชาสัมพันธ์และสื่อสารติดต่อของโรงเรียนที่มีต่อชุมชน

3.2.1 ผู้นำทางศาสนา

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในทางศาสนาและในทางโลกในชุมชนชนบทไทย พระสงฆ์ในสมัยก่อนมีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาและการควบคุมสังคมในท้องถิ่นใกล้เคียงๆ ออกไปกิจกรรมของพระสงฆ์ที่เกี่ยวกับทางโลกได้ถูกแทนที่โดยองค์กรของรัฐบาลและเอกชน อย่างไรก็ตามพระภิกษุส่วนใหญ่ซึ่งได้บวชและจำพรรษามาเป็นเวลานานจะได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น และยังคงมีอิทธิพลเหนือชาวบ้านอยู่มาก ศาสนาพุทธเป็นรากฐานสำคัญที่ชาวบ้านยึดถือเป็นหลักปฏิบัติมาเป็นเวลาช้านาน พฤติกรรมที่ชาวบ้านได้ร่วมกันในทางพุทธศาสนาก็ได้แก่ การทำนุบำรุงรักษาวัดวาอาราม ทำบุญตักบาตร และเลี้ยงพระ ถวายอาหารพระภิกษุและสามเณรในวัด และเข้าร่วมในกิจกรรมของวัด นอกเหนือจากนั้นยังจัดการเกี่ยวกับพิธีทำบุญต่าง ๆ

นอกจากชาวบ้านจะช่วยเหลือบริจาคเงินและสิ่งของให้แก่วัดแล้วชาวบ้านยังช่วยกันสละเวลาแรงงานให้แก่วัด หรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทางศาสนาเป็นต้นว่าช่วยกันสร้างหรือซ่อมแซมวัดวาอาราม นอกจากนี้ ชาวบ้านยังช่วยกันจัดงานประเพณีหรือพิธีต่างๆ เช่น เวียนเทียนในวันมาฆบูชา ประเพณีงานบุญบั้งไฟ ส่วนชาวบ้านที่เป็นผู้ชายก็จะบวชเป็นพระ การกระทำความดีข้างต้น ชาวบ้านถือว่าได้บุญ และเป็นหลักประกันว่าชีวิตในภายหน้าของเขาจะประสบแต่ความสุขความเจริญ ตายไปแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสิ่งที่สำคัญอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านก็คือพุทธศาสนา และแนวความคิดในเรื่องการทำบุญให้ทาน เพราะฉะนั้น อาจจะกล่าวได้ว่าการทำบุญเป็นแกนที่ถือปฏิบัติกันในกลุ่มของพุทธศาสนิกชนจนตลอดชีวิต ผู้ซึ่งอยู่ในตำแหน่งที่จะช่วยให้พุทธศาสนิกชนได้รับส่วนบุญทางพุทธศาสนาก็คือ พระภิกษุสงฆ์ ซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า และเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะสูง และมีคนเคารพบูชากราบไหว้ กล่าวโดยทั่วไปเจ้าอาวาสหรือสมภารจะได้รับความเคารพนับถือและเป็นผู้ที่มีอิทธิพลในชุมชนชนบท และชาวบ้านให้ความเคารพเชื่อฟังมากเป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านทั้งทางโลกและทางธรรม และอิทธิพลนี้เกิดจากความเชื่อที่จริงที่ว่า ชาวบ้านมีความศรัทธาอย่างใหญ่หลวงกับพุทธศาสนา

คณะกรรมการวัด ถึงแม้ว่ากิจกรรมภายในวัด เช่น การปกครองพระสงฆ์ สามเณรและเด็กวัด อยู่ภายใต้อาณัติของสมภารเจ้าอาวาส ก็ยังมีคณะกรรมการวัด เป็นผู้ช่วยในกิจกรรมด้านอื่นๆ ของวัด คณะกรรมการวัดจะเป็นผู้วางแผน ส่งเสริมและสนับสนุนโครงการต่างๆ ของวัด ด้วยความเห็นชอบของพระสงฆ์และชาวบ้านในหมู่บ้านนั้น คณะกรรมการวัดจะช่วยกันรักษาวัดวาอาราม ดูแลพระภิกษุสงฆ์ว่าได้รับการเลี้ยงดูโดยทั่วถึงหรือไม่ และช่วยตระเตรียมงานวัดและพิธีต่าง ๆ ซึ่งต้องขอความช่วยเหลือและความร่วมมือร่วมใจจากชาวบ้าน โดยทั่วไป คณะกรรมการวัดส่วนใหญ่ประกอบด้วยบุคคลซึ่งได้เคยบวชเป็นพระภิกษุหรือสามเณรมาก่อนแล้ว คณะกรรมการวัดนอกจากจะได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้านแล้วยังเป็นผู้เป็นที่แท้จริงของชุมชนอีกด้วย คณะกรรมการวัดนี้เจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้เลือก

3.2.2 ผู้นำทางการเมือง

สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) การกระจายอำนาจ โดยการออกพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีสาระสำคัญให้มีการเลือกตั้ง สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หมู่บ้านละ 2 คน เข้าไปร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล เป็นสมาชิกสภา อบต. และกรรมการบริหาร 7 คน ทำหน้าที่พัฒนาตำบลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ขณะนี้ พ.ศ. 2540 มี อบต. มากกว่า 6,000 แห่ง ทั่วประเทศ

การยกฐานะสภาตำบลให้เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นรูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบใหม่ เป็นการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นได้ปกครองและพัฒนาบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อท้องถิ่นของตนเอง รัฐเพียงแต่มีหน้าที่กำกับดูแลให้เป็นไปตามกฎหมาย การทำงานในรูปแบบ อบต. มีทั้งฝ่ายคณะกรรมการบริหาร อบต. และฝ่าย สภา อบต. ที่คอยถ่วงดุล คอยตรวจสอบซึ่งกันและกัน

ด้วยเหตุนี้ สมาชิกสภา อบต. จำเป็นต้องสนใจศึกษาเรียนรู้กฎหมายระเบียบเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเองและของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานและประสานงาน ในการระดมทรัพยากรจากหน่วยงานต่างๆ มาพัฒนาตำบล หมู่บ้านของตนต้องปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนรู้สึกว่าเป็นของทุกคนที่จะ

ต้องร่วมกันรับผิดชอบ อบต. จะต้องไม่มุ่งพัฒนาด้านใดด้านหนึ่ง โดยเฉพาะด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน แหล่งน้ำ เท่านั้น แต่จะต้องมุ่งเน้นการเตรียมคนด้วย เพราะถ้าคนในตำบล หมู่บ้านได้รับการพัฒนาแล้ว การพัฒนาด้านอื่นๆ ก็จะเป็นไปโดยราบรื่นและยั่งยืน

ในด้านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยยึดหลักการที่ว่า การพัฒนาสิ่งใดก็ตาม จะต้องเริ่มต้นที่การพัฒนาคุณภาพของคนก่อน การพัฒนาคนนั้น ไม่มีวิธีอื่นใดได้ผลดีเท่ากับการให้การศึกษาอบรม ซึ่งบทบาทนี้ได้รับมอบอำนาจหน้าที่ของ อบต. ไว้ในพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 67 ข้อ (5) ให้ส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และ ข้อ (6) ให้ส่งเสริมการพัฒนาศตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ การจัดการศึกษาในระดับตำบล หมู่บ้าน มีทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษานอกระบบโรงเรียน มีทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจัดดำเนินการ

ลักษณะของผู้นำชนิคมนี้เป็นกลุ่มของผู้นำแบบทางการขององค์กรที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาในกลุ่มเช่นนั้นผู้นำอาจจะเป็นได้โดยการแต่งตั้งหรือได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกในกลุ่มนั้นๆ ในสังคมชนบทไทยเราอาจจะแบ่งผู้นำชนิดนี้ออกได้ในลักษณะดังต่อไปนี้

ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่บริหารหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการเลือกตั้งจะดำรงตำแหน่งอยู่ตลอดไปจนกระทั่งครบเกษียณอายุ 60 ปี และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลจะทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และประกอบกันขึ้นเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ความรับผิดชอบและดูแลทุกข์สุขของราษฎร ส่งเสริมสนับสนุนและปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำสั่งของรัฐบาล และคงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและประโยชน์สุขของชาวบ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมปรับปรุงใหม่